

Տեղեկատվության բազմազանմամբ և տեղեկատվական հոսքերի ինտենսիվացմամբ բնութագրվող արդի աշխարհում էապես կարևորվում է «վիճակագրական եռանկյունու անկյունները զբաղեցնող», տարաբևեռ հակումներ ունեցող, պաշտոնական վիճակագրության երեք մասնակիցների՝ ռեսպոնդենտների, սպառողների և հարկատուների հնարավորին «մեկտեղումը», հատկապես՝ ազգային և միջազգային չափանիշներով պերցեպցիայի (կոմունիկացիոն ունակությունների համահարթեցման) պահանջների տեսանկյունով:

ՀՀ ԱՎԾ-ն շնորհակալություն է հայտնում բոլոր ռեսպոնդենտներին (տեղեկատվություն տրամադրողներին), որոնց կողմից տրամադրված տեղեկատվության վրա է խարսխված սույն վիճակագրական հրապարակումը և ողջունում նրանց ու հարկատուների, որպես վիճակագրական տեղեկատվության սպառողների, արձագանքներն ու առաջարկները վերոհիշյալ նկատառումներով վիճակագրական հրապարակումների հետագա կատարելագործման համար:

Հրապարակումների հետագա կատարելագործման համար առաջարկությունները և մեկնաբանությունները, խնդրում ենք ներկայացնել ՀՀ ԱՎԾ Վիճակագրական տեղեկատվության տարածման, մարկետինգի և հասարակայնության հետ կապերի բաժին:

375010, Երևան, Հանրապետության պողոտա, Կառավարական տուն, 3

Հեռ. (374 1) 52-33-56, 52-42-45

Ֆաքս (374 1) 52-19-21

E-mail info@armstat.am

Բովանդակություն

1. Բնակչության թվաքանակը և տեղաբաշխումը.....	4
2. Բնակչության կազմը	7
3. Բնակչության բնական շարժը	8
4. Բնակչության ծնելիությունը	9
5. Ամուսնություններն ու ամուսնալուծությունները	11
6. Մահացությունը և դրա պատճառները... ..	12
Մեթոդաբանական պարզաբանում	15

ՀԱՎԵԼՎԱԾՆԵՐ

1. ՀՀ բնակչության բնական շարժի հիմնական ցուցանիշներն ըստ մարզերի, 2004թ.....16
2. ՀՀ բնակչության մահացությունն ըստ մահվան հիմնական պատճառների

1. Բնակչության թվաքանակը և տեղաբաշխումը

Բնակչության ընթացիկ հաշվառումն իրականացվում է վերջին մարդահամարի արդյունքով ստացված մշտական բնակչության հիման վրա, որն անցկացվել է 2001թ. հոկտեմբերի 10-19-ը: Այն անկախության պայմաններում անցկացված Հայաստանի առաջին ազգային մարդահամարն է, որի արդյունքում ստացված տվյալներով, հաշվառման պահին առկա բնակչության թվաքանակը կազմել է 3002.6 հազ. մարդ, իսկ մշտական բնակչության թվաքանակը՝ 3213.0 հազ.մարդ:

Վիճակագրական մարմինների կողմից իրականացվող ընթացիկ հաշվառմամբ, բնակչության թվաքանակի տվյալներն արդիականացվում են եռամսյակային պարբերականությամբ, հաշվետու ժամանակաշրջանում, բնակչության բնական աճի (գրանցված ծնունդների և մահերի տարբերության)¹ և միգրացիայի մնացորդի (հաշվառման կանգնած և հաշվառումից դուրս գրվածների տարբերության)² տվյալների հիման վրա: Վերջինիս արդյունքներով, 2004թ. հունվարի 1-ի դրությամբ արձանագրվել է ՀՀ մշտական բնակչության թվաքանակի հավելած, որը սկսած 1993 թվականից (ըստ մարդահամարի արդյունքների հիման վրա վերահաշվարկված մշտական բնակչության թվաքանակի ցուցանիշների), միայն նվազման միտում էր դրսևորել: 2005թ. հունվարի 1-ի դրությամբ հանրապետության մշտական բնակչության թվաքանակի ցուցանիշը կազմել է 3215.8 հազ. մարդ՝ արձանագրելով հավելած՝ 3.6 հազ.-ով, նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ:

Ստորև ներկայացվում է ՀՀ մշտական բնակչության թվաքանակի դինամիկան միջմարդահամարային ժամանակահատվածի համար՝ վերահաշվարկված ՀՀ 2001թ. մարդահամարի արդյունքներով ստացված մշտական բնակչության թվաքանակի հիման վրա:

Աղյուսակ 1.1

Հայաստանի Հանրապետության մշտական բնակչությունը 1990-2005 թթ. (տարեսկզբին)

(հազ.մարդ)

Տարիներ	Ամբողջ բնակչությունը (հազ. մարդ)	այդ թվում՝		Ամբողջ բնակչության նկատմամբ տոկոսներով	
		քաղաքային	գյուղական	քաղաքային	գյուղական
1989	3448.6	2358.0	1090.6	68.4	31.6
1990	3514.9	2416.8	1098.1	68.8	31.2
1991	3574.5	2473.6	1100.9	69.2	30.8
1992	3633.3	2503.3	1130.0	68.9	31.1
1993	3463.7	2358.8	1104.9	68.1	31.9
1994	3356.7	2274.9	1081.8	67.8	32.2
1995	3260.3	2166.4	1093.9	66.4	33.6
1996	3248.8	2149.1	1099.7	66.1	33.8
1997	3246.0	2138.4	1107.6	65.9	34.1
1998	3238.2	2122.9	1115.3	65.6	34.4
1999	3232.1	2111.6	1120.5	65.3	34.7

¹ ՀՀ արդարադատության նախարարության քաղաքացիական կացության ակտերի գրանցման վարչության (ՔԿԱԳ-ի) տարածքային բաժիններից ստացված ծնվածների և մահացածների ակտերի (երկրորդ օրինակների) հիման վրա:

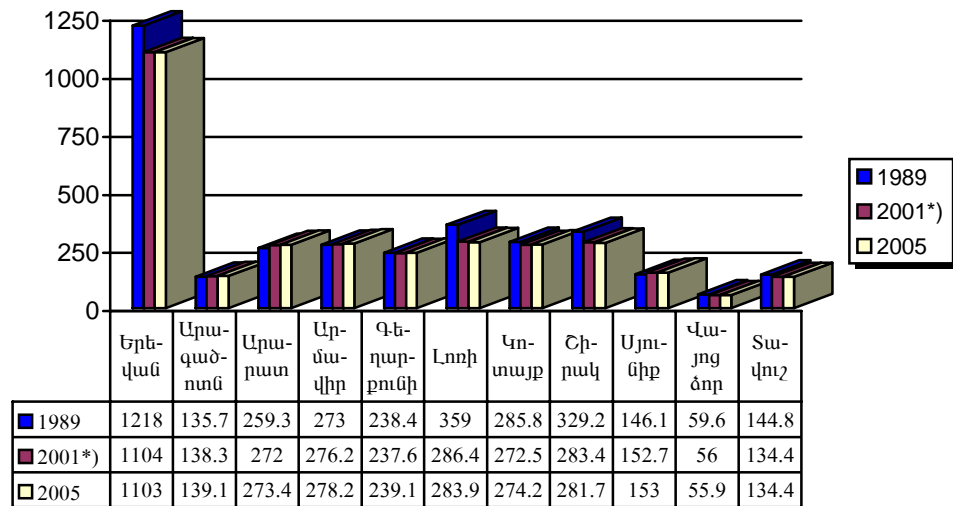
² ՀՀ կառավարությանն առընթեր ոստիկանության տարածքային անձնագրային բաժինների կողմից բնակչության հաշվառման (գրանցման) և դուրս գրման տվյալների հիման վրա լրացվող «Եկողի վիճակագրական հաշվառման կտրոն»-ների և «Սեկնողի վիճակագրական հաշվառման կտրոն»-ների մշակմամբ ստացված տվյալներով:

Տարիներ	Ամբողջ բնակչությունը (հազ. մարդ)	այդ թվում՝		Ամբողջ բնակչության նկատմամբ տոկոսներով	
		քաղաքային	գյուղական	քաղաքային	գյուղական
2000	3226.9	2095.8	1131.1	64.9	35.1
2001	3215.3	2076.3	1139.0	64.6	35.4
2001*)	3213.0	2066.1	1146.9	64.3	35.7
2002	3212.9	2065.6	1147.3	64.3	35.7
2003	3210.3	2062.2	1148.1	64.2	35.8
2004	3212.2	2061.7	1150.5	64.2	35.8
2005	3215.8	2062.3	1153.5	64.1	35.9

Գծապատկեր 1.1

Հայաստանի Հանրապետության մարզերի բնակչության թվաքանակները 1989- 2005թթ.

(հազ. մարդ)

*) ՀՀ 2001թ. մարդահամարի արդյունքներով:

Հարկ է նշել, որ հանրապետության մշտական բնակչության թվաքանակը 2005թ. տարեկազմին՝ 1989թ. հունվարի 1-ի համեմատ, նվազել է ավելի քան 232.8 հազ. մարդով, կամ 6.8%-ով, իսկ հանրապետության առանձին մարզերում բնակչության թվաքանակի ցուցանիշների նվազումները տարբեր դրսևորումներ են ունեցել: Այսպես, բնակչության թվաքանակի նվազումն առանձնապես զգալի չափեր է ունեցել Երևան քաղաքում (114.8 հազ.մարդով, կամ 9.4 %-ով), Լոռու (75.1 հազ.մարդով կամ 20.9%-ով) և Շիրակի մարզերում (47.5 հազ.մարդով կամ 14.4 %-ով), համեմատաբար մեղմ չափեր է ունեցել Կոտայքի (11.6 հազ. մարդով կամ 4.1%-ով), Վայոց ձորի (3.7 հազ.մարդով կամ 6.5%-ով) և Տավուշի (10.4 հազ.մարդով կամ 7.2%-ով) մարզերում, իսկ Արագածոտնի (2.5%-ով), Արարատի (5.4%-ով), Արմավիրի (1.9%-ով), Սյունիքի (4.7%-ով) և Գեղարքունիքի (0.3%-ով) մարզերի բնակչության թվաքանակի ցուցանիշներում արձանագրվել է աճ:

Միաժամանակ, ՀՀ 2001թ. արդյունքով ստացված մշտական բնակչության թվաքանակի ցուցանիշը շուրջ 590 հազ.մարդով պակաս էր 2001թ. տարեկազմի (1979 թ. մարդահամարի հիմքով վարվող ընթացիկ հաշվառմամբ) դրությամբ ստացված

մնացորդային ցուցանիշից: Միջմարդահամարային տարիների ընթացքում բնակչության թվաքանակի ընթացիկ հաշվառման ցուցանիշում կուտակված մնան չափերի հասնող տարբերությունը հիմնականում պայմանավորված էր 1990-ական-ներին հանրապետությունում ստեղծված բարդ քաղաքական և սոցիալ-տնտեսական իրավիճակի արդյունքում մեծ ծավալների հասնող միգրացիոն շարժով, որի վերաբերյալ տեղեկատվությունը՝ միգրացիայի հաշվառման գործող համակարգի անկատարության հետևանքով, դուրս էր մնացել վիճակագրության տեսադաշտից:

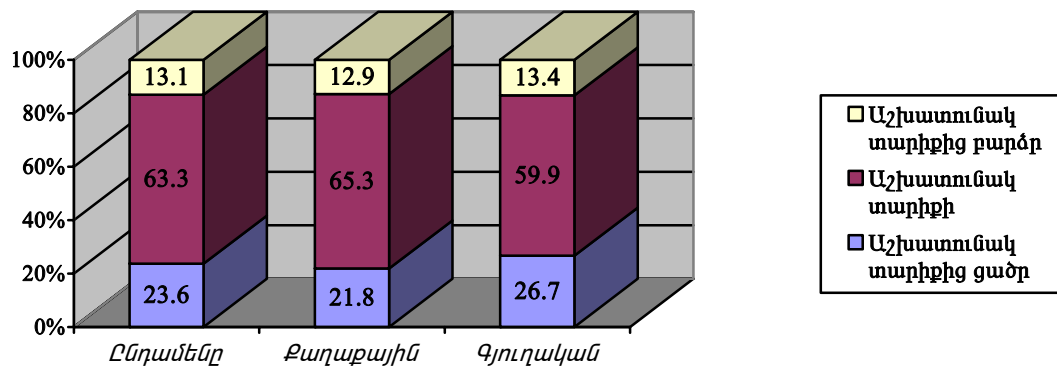
1989-2005թթ. ընթացքում փոփոխվել է նաև քաղաքային և գյուղական բնակչության կառուցվածքային հարաբերակցությունը: Այսպես, եթե 1989թ. տարեսկզբի դրությամբ քաղաքային բնակչության տեսակարար կշիռը կազմել է 68.4%, ապա 2005թ.-ին՝ 64.1%, իսկ գյուղական բնակչությանը, համապատասխանաբար՝ 31.6% և 35.9%:

2. Բնակչության կազմը

Բնակչության ընթացիկ հաշվառման տվյալների համաձայն՝ 2005թ. տարեսկզբի դրությամբ հանրապետության բնակչության ընդհանուր թվաքանակի 23.6%-ը կազմել է 0-15 տարեկան, 63.3%-ը աշխատունակ տարիքի և 13.1%-ը աշխատունակ տարիքից բարձր բնակչությունը, այն դեպքում, երբ 1990թ.-ին այդ ցուցանիշները, համապատասխանաբար, կազմել են՝ 32.2%, 58.7% և 9.1%: Ստորև ներկայացվում է բնակչության կառուցվածքը հիմնական տարիքային խմբերով, քաղաքային, գյուղական բաշխումով:

Գծապատկեր 2.1

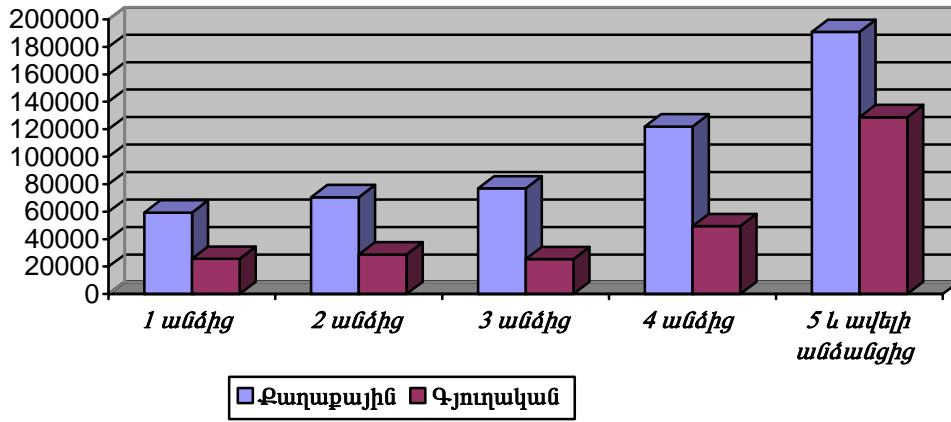
Բնակչության հիմնական տարիքային կառուցվածքը 2004թ.
(տարեվերջին)

Ընդ որում, հարկ է նշել, որ գյուղական բնակչության աշխատունակ տարիքից ցածր բնակչությունը 4.9 %-ային կետով, իսկ աշխատունակ տարիքից բարձր բնակչությունը 0.5%-ային կետով բարձր է քաղաքայինից, ի հաշիվ որոնց էլ գյուղական աշխատունակ տարիքի բնակչության տեսակարար կշիռը 5.4%-ային կետով ցածր է քաղաքայինից: 2005թ. տարեսկզբի դրությամբ ամեն 1000 աշխատունակ տարիքի բնակչությանը բաժին է ընկել 594 երեխա (0-15 տարեկան) և կենսաթոշակային տարիքի (աշխատունակ տարիքից բարձր) բնակչություն:

ՀՀ 2001թ. մարդահամարի արդյունքներով հանրապետությունում տնային տնտեսությունների ընդհանուր քանակը կազմել է 779.3 հազ., որից 778.6 հազ.-ը անհատական տնային տնտեսություններն են, իսկ 0.7հազ.-ը՝ խմբային (ինստիտուցիոնալ): Անհատական տնային տնտեսությունների անդամների միջին թվաքանակը կազմել է 4.1 մարդ, քաղաքներում՝ 4.0, իսկ գյուղական վայրերում՝ 4.4 մարդ:

Հայաստանի Հանրապետության տնային տնտեսություններն ըստ կազմի

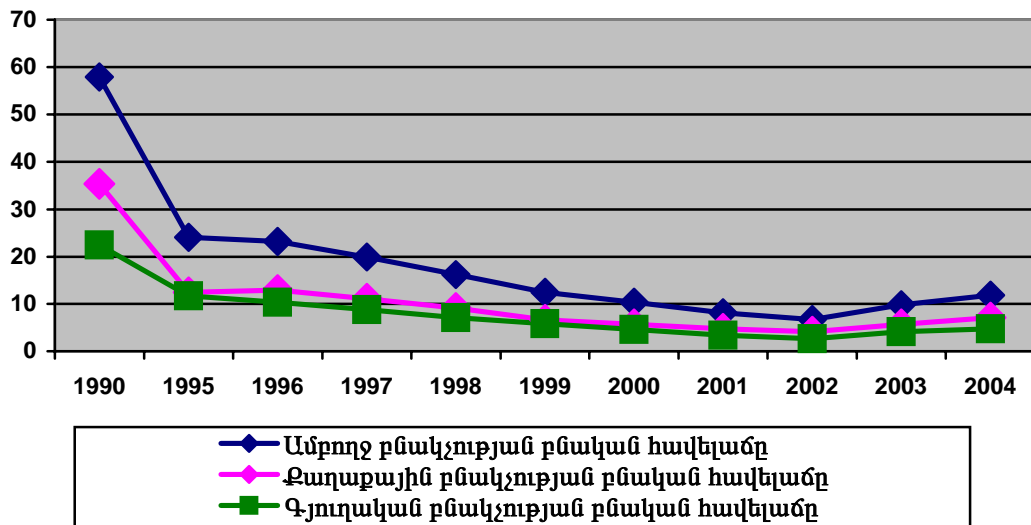
3. Բնակչության բնական շարժը

Եթե 1990-2002թթ.-ին հանրապետությունում արձանագրվել են բնական հավելանքի և՛ բացարձակ, և՛ հարաբերական ցուցանիշների նվազում, ապա 2003թ.-ից սկսած, նախորդ տարվա նկատմամբ, արձանագրվել է դրանց որոշակի աճ: Այսպես, 2003թ. ՀՀ բնական հավելանքի բացարձակ թվաքանակը կազմել է 9.8 հազ.մարդ, 2004թ.՝ 11.8 հազ.մարդ, իսկ բնական հավելանքի գործակիցը, 1000 բնակչի հաշվով, համապատասխանաբար՝ 3.1 պրոմիլ և 3.7 պրոմիլ (2002թ. համապատասխանաբար՝ 6.7 հազ. մարդ և 2.1 պրոմիլ, իսկ 1990թ.՝ 57.9 հազ.մարդ և 16.3 պրոմիլ):

Գծապատկեր 3.1

Հայաստանի Հանրապետության բնակչության բնական հավելանքի դինամիկան 1990-2004 թթ.

(հազ. մարդ)

Հիշատակված ժամանակահատվածում հանրապետության բնակչության թվաքանակի ցուցանիշը, ի հաշիվ բնական հավելանքի, ավելացել է 357.5 հազ.-ով կամ 11.1 %-ով, որից 199.0 հազ.-ի աճը կամ բնական հավելանքի 55.7 %-ն արձանագրվել է քաղաքային բնակչության թվաքանակի ցուցանիշում:

Բնական շարժի ցուցանիշների առանձնահատկություններն ըստ ՀՀ մարզերի ներկայացված է հավելված 1-ում:

4. Բնակչության ծնելիությունը

Եթե 1990-2001թթ. միջև ընկած ժամանակահատվածում արձանագրվել էր ծնելիության ցուցանիշի անկում՝ 2001թ. ծնվածների թվաքանակը 1990թ. համեմատ նվազել էր 47.8 հազ. մարդով, կամ 40.2%-ով, իսկ ծնելիության գործակիցը՝ 12.5 պրոմիլային կետով, ապա 2002 թ.-ից ծնելիության ցուցանիշներում (թե՛ բացարձակ, և թե՛ հարաբերական) արձանագրվել է աճ: 2004թ. ծնելիության գործակիցը կազմել է 11.7 պրոմիլ, 2003թ. նույն ժամանակաշրջանի 11.2 պրոմիլի համեմատ:

Աղյուսակ 4.1

Հայաստանի Հանրապետության ծնելիության ընդհանուր մակարդակը բնութագրող ցուցանիշների դինամիկան

Տարիներ	Ծնվածների թվաքանակը (հազ. մարդ)			Ծնելիության գործակիցը 1000 բնակչի հաշվով*)		
	ընդամենը	քաղաք	գյուղ	ընդամենը	քաղաք	գյուղ
1990	79.9	50.2	29.7	22.5	20.5	27.0
1991	77.8	48.4	29.4	21.6	19.5	26.3
1992	70.6	44.0	26.6	19.9	18.1	23.8
1993	59.0	35.3	23.7	17.3	15.2	21.7
1994	51.1	29.9	21.2	15.5	13.5	19.5
1995	49.0	29.2	19.8	15.0	13.5	18.1
1996	48.1	29.4	18.7	14.8	13.7	17.0
1997	43.9	26.9	17.0	13.5	12.6	15.3
1998	39.4	24.6	14.8	12.2	11.6	13.3
1999	36.5	22.4	14.1	11.3	10.7	12.5
2000	34.3	21.4	12.9	10.6	10.3	11.4
2001	32.1	20.3	11.8	10.0	9.8	10.3
2002	32.2	20.8	11.4	10.1	10.1	10.0
2003	35.8	22.6	13.2	11.2	11.0	11.5
2004	37.5	23.6	18.9	11.7	11.5	12.1

*) 1990-2001թթ. գործակիցները վերահաշվարկվել են ՀՀ 2001թ. մարդահամարի արդյունքներով

վերահաշվարկված բնակչության թվաքանակի ցուցանիշներով:

Ծնելիության մակարդակի նվազումն իր ազդեցությունն է թողել նաև կանանց ծնելիության տարիքային գործակիցների վրա, ինչպես տարիքային առանձին խմբերում, այնպես էլ ամբողջապես ծնունակ տարիքում: Հանրապետությունում, դեռևս 1986թ. սկսած, ծնելիության գործակցի նվազումն արգելակվել էր 1989-1990 թթ.՝ երկրաշարժի հետևանք հանդիսացող «փոխհատուցման» հայտնի երևույթով պայմանավորված: Հետագա տարիներին շարունակվել էր ծնելիության գործակցի տարեցտարի նվազումը, և 2004թ. ծնելիության գումարային գործակիցը (*երեխաների այն քանակը, որը կծնի կինն իր պտղաբերության ողջ շրջանում*) կազմել էր 1.38՝ 1990թ. 2.620-ի համեմատ:

Հանրապետությանը միշտ բնութագրական է եղել քաղաքայինի համեմատ՝ գյուղական բնակչության ծնելիության ավելի բարձր մակարդակը: Այսպես, 2004թ. քաղաքային բնակչության ծնելիության գումարային գործակիցը կազմել է 1.323, իսկ գյուղականինը՝ 1.493: Ընդ որում, ծնելիության գործակիցների տարբերությունը բնակչության այդ երկու խմբերի միջև մեծ է կանանց 15-24 տարիքային խմբերում:

Հատկանշական է նաև այն փաստը, որ 20-24 տարիքային խմբի ծնելիության գործակիցը միշտ եղել և մնում է ամենաբարձրը:

Աղյուսակ 4.2

Կանանց ծնելիության տարիքային գործակիցները, 2004թ.

	Ծնվածների միջին տարեկան թվաքանակը, ըստ կանանց համապատասխան տարիքային խմբերի (1000 կնոջ հաշվով)								Ծնելիության գումարային գործակիցը
	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	15-49	
Ընդամենը	29.8	128.5	76.1	30.4	10.6	2.1	0.1	41.0	1.380
Քաղաքային	24.4	116.0	78.5	33.0	12.0	2.1	0.1	39.1	1.323
Գյուղական	38.5	153.6	71.2	25.1	8.2	2.1	0.2	44.9	1.493

Մոր միջին տարիքը երեխայի ծննդյան ժամանակ 2004թ. կազմել է 24.1 տարեկան, իսկ առաջին երեխայի ծննդյան ժամանակ՝ 22.5 տարի, 1990թ. համապատասխանաբար կազմել են՝ 25.3 և 22.8 տարեկան:

Հարկ է նշել, որ ըստ ծննդի հերթականության՝ երրորդ և բարձր կարգի ծնվածները կազմում են հանրապետության կենդանածինների ընդհանուր թվաքանակի 14.0 % -ը, 1990թ.-ի 30.3%-ի համեմատ:

5. Ամուսնություններն ու ամուսնալուծությունները

Բնակչության վերարտադրության վրա իր ազդեցությունն ունի նաև բնակչության ամուսնական վիճակի փոփոխությունը: Եթե 70-ականներին և 80-ականների սկզբին տեղի էր ունենում գրանցված ամուսնությունների աճ, ապա 1985թ. սկսած (բացառությամբ 1989թ.) ամուսնությունների քանակն էականորեն նվազեց: Այսպես, 1990թ. հանրապետությունում կազմավորված ավելի քան 28 հազ. նոր ամուսնական զույգերի դիմաց՝ ամուսնալուծվել են ավելի քան 4 հազ. զույգեր, 2004թ. այդ ցուցանիշները, համապատասխանաբար, կազմել են՝ 17.0 հազ. և 2.0 հազ.: Հարկ է նշել, որ արձանագրված ամուսնությունների աճը 2004թ.-ին՝ 2001թ.-ի համեմատ, կազմել է 38.0%, իսկ ամուսնալուծությունների դեպքերը, որոնք նվազման միտում են ունեցել մինչև 1999թ.-ը, 2000թ.-ից սկսած աճել են (2004թ.-ին՝ 2000թ. համեմատ աճը կազմել է 46.5%):

Ընտանիքի վերարտադրողականությունն ապահովելու տեսանկյունից կարևորվում է նաև ամուսնացող տղամարդկանց և կանանց տարիքը: Ամուսնությունների միջին տարիքը տղամարդկանց մոտ 2004թ. կազմել է 28.4, իսկ կանանց մոտ 24.0 տարին, իսկ առաջին ամուսնության միջին տարիքը, համապատասխանաբար, 27.5 և 23.5 տարին:

2004թ. ամուսնալուծությունների ընդհանուր քանակից՝ ամուսնալուծվածների 50.5 %-ը երեխաներ չեն ունեցել, 19.7 %-ը ունեցել է մեկ երեխա, իսկ 29.8 %-ը՝ երկու և ավելի երեխաներ: Ամուսնալուծությունների հետևանքով 2004թ. շուրջ 1.4 հազ. երեխաներ (մինչև 18 տարեկան) զրկվել են ծնողներից մեկի ծնողական խնամքից:

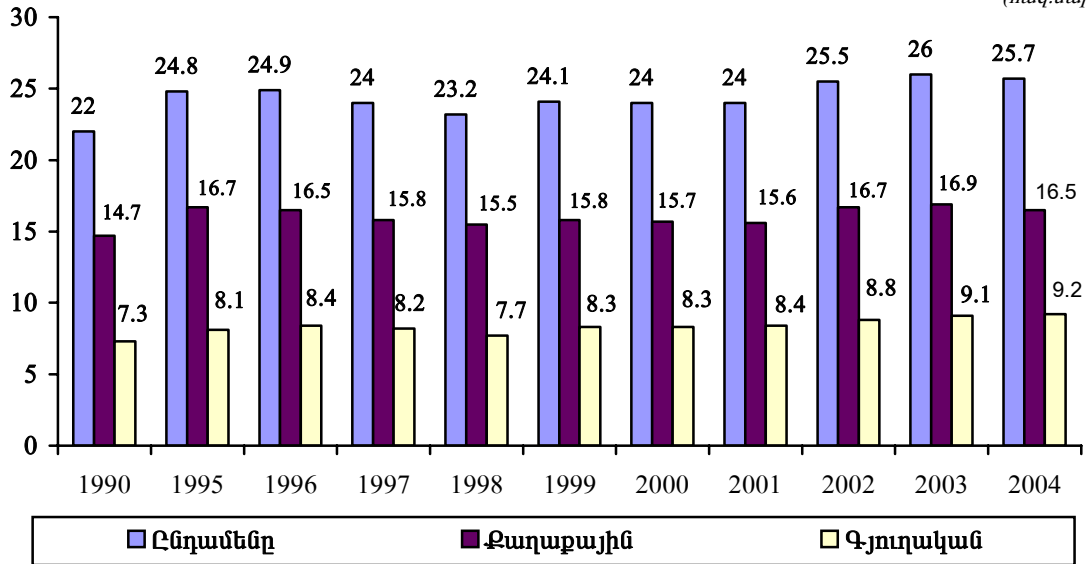
6. Մահացությունը և դրա պատճառները

Բնակչության բնական շարժը բնութագրող կարևորագույն ցուցանիշ է հանդիսանում նաև մահացությունը:

Գծապատկեր 6.1

Հայաստանի Հանրապետության բնակչության մահացության դինամիկան 1990-2004թթ.

(հազ.մարդ)

1990թ. սկսած հանրապետություն տեղի է ունեցել մահացության մակարդակի աճ, հիմնականում բնակչության կենսամակարդակի նվազմամբ, ինչպես նաև աշխատունակ տարիքից բարձր բնակչության (որոնց մահացության գործակիցն ավելի բարձր է) տեսակարար կշռի աճով պայմանավորված:

2004թ. արձանագրվել է 25679 մահվան դեպք, իսկ մահացության գործակիցը՝ 1000 բնակչի հաշվով, կազմել է 8.0 պրոմիլ, նախորդ տարվա նկատմամբ նվազել է 0.1 պրոմիլային կետով կամ 1.3 տոկոսով:

Վիճակագրական տվյալների վկայությամբ, տարեցտարի ավելանում է մահացությունն արյան շրջանառության համակարգի հետ կապված հիվանդություններից և չարորակ նորագոյացություններից: Այսպես, 1990թ.-ին, 100000 բնակչի հաշվով, վերը նշված պատճառներից մահացողների թվաքանակը, համապատասխանաբար կազմել է՝ 306 և 98 մարդ, իսկ 2004թ.՝ 438 և 141: Ավելանում է նաև մահացությունն էնդոկրին համակարգի, սննդակարգի շեղումների, նյութափոխանակության խանգարումների հիվանդություններից, հատկապես, շաքարախտից (դիաբետ), շնչառական և մարտոդական օրգանների հիվանդություններից: Հանրապետությունում դեռևս բարձր է և աճման միտում ունի կանանց մոտ կրծքագեղձի նորագոյացությունների պատճառով մահացության մակարդակը:

Մահացության ընդհանուր թվաքանակում առկա է դժբախտ պատահարներից, թունավորումներից և վնասվածքներից մահացության տեսակարար կշռի նվազում

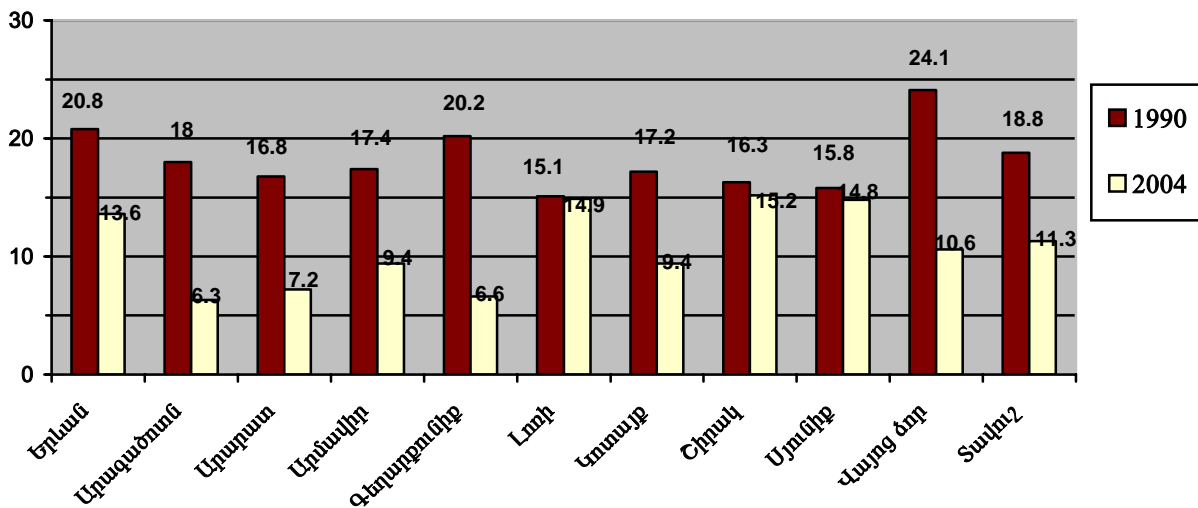
(տես՝ հավելված 2), այդ թվում ինքնասպանություններին ու սպանություններին: Վերջինս, սակայն, ավելի բարձր է տղամարդկանց մոտ:

Մահացության կառուցվածքում վերջին տարիներին արձանագրվել է մանկամահացության մակարդակը բնութագրող ցուցանիշի նկատելի նվազում: Այսպես, 1990թ. հանրապետությունում կյանքի առաջին տարում երեխաների մահացության գործակիցը 18.5 պրոմիլ էր, իսկ 2004թ. այն կազմել 11.6 պրոմիլ, 1000 կենդանածնի հաշվով:

Գծապատկեր 6.2

Մանկամահացության գործակիցները Հայաստանի Հանրապետության մարզերում 1990 և 2004թթ.

(1000 կենդանածնի հաշվով)

Միաժամանակ հարկ է նշել, որ տարբեր գործոններով պայմանավորված, վիճակագրական հաշվառմամբ չեն ընդգրկվում հանրապետությունում տեղի ունեցող մանկամահացության բոլոր դեպքերը (ինչը նվազագույնի հասցնելու նպատակով միջոցառումների համալիր ծրագիր է մշակվել ՀՀ առողջապահության նախարարության կողմից՝ ՀՀ արդարադատության նախարարության և ՀՀ Ազգային վիճակագրական ծառայության հետ համագործակցված), որի հետևանքով մանկամահացության պաշտոնական ցուցանիշն արտացոլում է միայն վարչական աղբյուրներում գրանցված մահերը:

2004թ. կյանքի առաջին տարում մահացած նորածինների 45.3 %-ը մահացել է պերինատալ շրջանում առաջացած վիճակից (0-6 օրական), 25.8 %-ը՝ բնածին արատներից, 12.5 %-ը՝ շնչառական օրգանների հիվանդություններից, որոնց կեսից ավելին՝ վերին շնչառական ուղիների հիվանդություններն են:

2004թ. հանրապետությունում արձանագրվել է մայրամահացության 10 դեպք, որով պայմանավորված՝ մայրամահացության գործակիցը՝ 100 000 կենդանի ծնվածի հաշվով, կազմել է 22.4: Մայրական մահացության հիմնական պատճառները հղիության հետ կապված բարդություններն են ծննդյան և ետծննդյան ժամանակահատվածում:

Հայաստանի Հանրապետության բնակչության բնական շարժի ցուցանիշներն ըստ մարզերի, 2004թ.

	Բնակչության թվաքանակը, տարեվերջին հազ. մարդ			Ծնվածներ			Մահեր			Անուսնոթյուն	Անուսնալուծություն
	ընդամենը	արական*)	իգական*)	ընդամենը	արական	իգական	ընդամենը	արական	իգական		
ՀՀ	3215.8	1550.6	1665.2	37520	20328	17192	25679	13248	12431	16975	1968
ք.Երևան	1102.9	514.8	588.1	11972	6391	5581	8894	4574	4320	5961	1025
Արագածոտն	139.1	68.3	70.8	1755	975	780	1128	583	545	691	50
Արարատ	273.4	134	139.4	3231	1790	1441	1981	1014	967	1150	94
Արմավիր	278.2	136.5	141.7	3387	1844	1543	1991	1039	952	1587	109
Գեղարքունիք	239.1	117.3	121.8	3091	1737	1354	1694	836	858	1661	55
Լոռի	283.9	139	144.9	3341	1793	1548	2645	1348	1297	1306	176
Կոտայք	274.2	134.3	139.9	3347	1778	1569	1911	1045	866	1486	150
Շիրակ	281.7	137.9	143.8	3387	1808	1579	2513	1287	1226	1333	133
Սյունիք	153	75.1	77.9	1664	923	741	1220	633	587	758	106
Վայոց ձոր	55.9	27.5	28.4	662	384	278	430	228	202	279	25
Տավուշ	134.4	65.9	68.5	1683	905	778	1272	661	611	763	45

*) հաշվարկային ցուցանիշներ:

**Հայաստանի Հանրապետության բնակչության
մահացությունն ըստ մահվան հիմնական պատճառների
(ըստ ՀՀ ՔԿԱԳ-ի տարածքային բաժիններից ստացված մահվան ակտերի)**

	1990թ. հազ.մարդ	Տոկոսներով ընդհանուրի նկատմամբ	2004թ. հազ.մարդ	Տոկոսներով ընդհանուրի նկատմամբ
Բոլոր պատճառներից մահացածների թվաքանակը	21993	100	25679	100
դրանցից ըստ`				
արյան շրջանառության համա- կարգի հիվանդություններից	10843	49.3	14077	54.8
դժբախտ պատահարներից, թունավորումներից և վնաս- վածքներից	1972	9.0	1145	4.5
այդ թվում`				
ինքնասպանություններից	93	0.4	57	0.2
սպանություններից	203	0,9	55	0.2
չարորակ նորագոյացություններից	3484	15.8	4497	17.5
շնչառական օրգանների հիվանդություններից	1784	8.1	1512	5.9
մարտոդական օրգանների հիվանդություններից	747	3.4	979	3.8
վարակային և մակարոժային հիվանդություններից	462	2.1	233	0.9
Էնդոկրին համակարգի, սննդա- կարգի շեղումների, նյութափո- խանակության խանգարումների և ինունիտետի բացակայության հիվանդություններից	565	2.6	1672	6.5
այլ հիվանդություններից	2136	9.7	1564	6.1